

Provocerande popekonomi

Efter den formidabla succén för *Freakonomics* har det under senare år skett en bokstavlig explosion av titlar inom genren popekonomi. Var och varannan ekonomiprofessor ska ha sin egen blogg eller tidningskolumn och skriva sin egen bok om hur nationalekonomisk teori slår håll på konventionella missuppfattningar om allt från telefonmöten till vd-löner.

Det skulle dock vara orättvist att säga att Steven Landsburg skulle vara en i trenden. Redan 1993 skrev han *Armchair Economist*, som just förklarar vardagslivets alla mysterier med nationalekonomisk teori. Sedan många år skriver han också en kolumn om just vardagsekonomi i nättidningen *Slate*.

Till stor del består Steven Landsburgs nya bok *More Sex is Safer Sex: The Unconventional Wisdom of Economics* av återanvända kolumner från *Slate*. Han utvecklar sina idéer och bemöter invändningar han har fått. Boken tar sitt avstamp i idén att externaliteter bör internaliseras. Världen skulle bli bra mycket bättre om människor fick bära de fulla konsekvenserna av sina handlingar, enligt Landsburg.

Steven Landsburg tillämpar teorin om externaliteter på en mängd områden och visar hur kraftfull denna enkla tanke är om den tillämpas konsekvent. Huvudnumret är sex, närmare bestämt att mer sex är säkrare sex. Teorin som gett boken dess namn tar sin utgångspunkt i att ett fåtal människor har väldigt mycket sex med många olika partners och står för en stor del av sprid-

BOKANMÄLAN

Steven E Landsburg:
More Sex is Safer Sex: The Unconventional Wisdom of Economics, Free Press, 2007, 288 sidor, ISBN 1416532218.

ningen av könssjukdomar, som HIV. De är alltså förorenare. På den andra sidan av skalan återfinns avhållsamma personer med mer anspråkslösa sexliv. Dessa personer sitter på de positiva externaliteterna i spridningen av HIV. Genom att de har lite sex är sannolikheten mindre både för att de ska dra på sig HIV och att de ska sprida viruset vidare, om de skulle infekteras. Om bara dessa personer med måttfulla sexliv skulle fås att vara lite mer vidlyftiga, så skulle hela poolen av sexpartners bli av en genomsnittligt bättre kvalitet och spridningen av HIV skulle minska. Sannolikheten för att ha sex med en av de sexuellt superaktiva smittspridarna skulle minska om fler hade sex oftare. Alltså skulle mer sex innebära säkrare sex.

Redan 1996 skrev Landsburg i *Slate* om denna teori och han bemöter en rad invändningar och missförstånd han stött på sedan dess. Så länge han rör sig på ett helt teoretiskt plan gör han det med den äran, men avslutningsvis noterar han att en möjlig invändning är att HIV-viruset kan förändras av ändrade sexvanor, och att detta skulle kunna innebära problem för hans teori. Men han är tveksam till att det skulle förhålla sig så.

Det finns dock empiriska belägg för att HIV-spridningen faktiskt påverkas av sexvanor – och på ett sätt som går tvärt emot Landsburgs tes. Under senare tid har det hävdats att olika sexvanor kan förklara skillnaden i spridning av HIV mellan olika delar av världen. I vissa afrikanska länder är det vanligt att ha flera partners samtidigt, något som ökar spridningen kraftigt jämfört med att ha flera partners efter varandra (Epstein 2007). Viruset smittar nämligen som mest just efter smittotillfället. Därför har det hävdats att just förändrade sexualvanor med en ökad trohet till en partner är viktigt för att bekämpa spridningen av HIV. Jag har svårt att värdera kraften i argumentet, men det är slående

att Landsburg inte ens diskuterar hur detta påverkar hans tes att mer sex med fler partners innebär säkrare sex. Han rör sig på en strikt teoretisk planhalva, där dylika empiriska observationer inte gör sig besvär.

Det är också just för sin teorivurm som Landsburg brukar få kritik. Han sitter uppflugen i sitt elfenbenstorn och funderar ut hur bra saker och ting ändå skulle kunna vara bara hans behårdade logik fått styra världen.

Ett exempel är köer. Att köa kan också ses som en form av negativ externalitet eftersom den som ställer sig i en kö inte tar någon hänsyn till att de som kommer efter får längre tid att köa. Detta gör att vi rent logiskt står för mycket i köer, enligt Landsburg. Han funderar därför på hur det vore om man helt resolut vände på köandet – så att den som kommer sist hamnar längst fram i kön. Då är det enda beslut som behöver fattas om man ska lämna kön eller inte (det lönar sig alltid att ställa sig i den eftersom man hamnar först) och eftersom det beslutet fattas av den längst bak i kön påverkar det ingen annan.

Helt sant är ju inte detta. Om den näst längst bak i kön hoppar av är det ju positivt för den längst bak. Och att köande i vissa situationer ses som en legitim metod för att fördela nyttigheter bryr sig Landsburg inte om. Han pekar på logiken och på externaliteterna, som ska internaliseras. Han tänker sig också att det kan finnas en speciell kö för dem som verkligen behöver bli betjänade, och i den kön får man betala för att stå. Men han ger inget svar på vilka regler som ska gälla i den kön.

Särskilt övertygande är det inte och det är väl heller knappast särskilt troligt att världen kommer att omfamna idén om sist-in-först-i-kön. Ibland kan det bli för mycket av världsfrånvänt teoretiserande, men å andra sidan är det ju just genom att ifrågasätta för givet tagna

föreställningar som det går att hitta nya sätt att göra saker och ting på. Jag gillar Landsburgs förbehållslösa stil att försöka dra ut tankebanor så långt det bara går. Att tänka fritt sägs ju vara större och fritänkande är något av en paradgren hos Landsburg.

Men även om han gör en stor poäng av hur fritt och nytt han tänker, är det inte alltid som slutsatserna är särskilt uppseendeväckande. När det gäller hur de avhållsamma personerna ska lockas till mer sex brottas han med problemet vad just de skulle ha gemensamt som gör att de kommer att ha mer sex, men som inte skulle locka de sexuellt superaktiva. Ett förslag han ger är subventionerade kondomer. De sexuellt avhållsamma borde rimligen reagera mer på det incitamentet, enligt honom. En inte alltför provocerande slutsats. Roligare är att Landsburg noterar att information om risken för sexuellt överförbara sjukdomar borde påverka de redan avhållsamma mest och få dem att avstå än mer. Därför borde sådana kampanjer skrotas för att minska smittspridningen. Vad säger Folkhälsainstitutet?

Under parollen att externaliteterna ska internaliseras går Landsburg vidare och ger egna lösningar på snart sagt alla världens problem. Amerikanska jury-medlemmar är de enda i USA som inte ersätts efter hur bra de sköter sitt jobb,

att döma skyldiga och fria oskyldiga. Därför borde de på något sätt straffas om det visar sig att de dömt fel, anser Landsburg. Politiker försöker ofta gynna sina egna väljare på andras bekostnad. Varför då inte dela in väljarna efter namn i stället för geografi? Det är svårt att specifikt gynna gruppen med namn som börjar på Fa-Fi. Idéerna är många och fantasin är det inget fel på.

Sammanfattningsvis bjuder *More Sex is Safer Sex* på en mycket roande läsning med mängder av uppseendeväckande och tänkvärda exempel. Även om jag inte alltid håller med honom är det ofta väldigt svårt att exakt peka ut var hans argumentation brister. Landsburg går ut hårt för att provocera och tillämpa sina teorier där de ger så kontraintuitiva resultat som möjligt. Han gör ett gediget jobb på den fronten, även om det ibland verkar som om han mest försöker chockera så mycket som möjligt, vilket kan bli aningen tröttsamt.

Johan Bahlenberg

Politics magister och civilekonom

REFERENSER

- Epstein, H (2007), *The Invisible Cure: Africa, the West, and the Fight Against AIDS*, Farrar, Straus and Giroux, New York.
- Landsburg, S (1993), *Armchair Economist*, Free Press, Florence and Washington.